

Proa

RAMON SOLSONA

El carrer de la xocolata

RAMON SOLSONA

EL CARRER DE LA XOCOLATA

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: març del 2025

© 2025 de Ramon Solsona.
Per mediació de MB Agencia Literaria, S.L.

Foto de la pàgina 319: © Arxiu personal de l'autor

A la coberta:

Passió per la lectura. 1962. Foto: Fundació Photographic Social Vision.
© Eugenio Forcano, VEGAP, Barcelona, 2025

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions, SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-10488-21-2
DIPÒSIT LEGAL: B. 1.067-2025
Composició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.
En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agràim que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.
Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.
Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

TAULA

El carrer de la xocolata	11
Sant Jordi mata l'aranya	25
«Tórnins si convé»	40
«Arriba pabrotes!»	60
Cotxes de quatre rodes	74
L'últim tren de la Ventureta	88
Un diumenge qualsevol	102
S'ho mereixien	120
L'ull màgic	137
Cançons a flor de llavi	152
Truquen a la porta	169
Quan fèiem barretines a Olot	185
Quatre ties i un marruec	204
La guitarreta de Buffalo Bill	224
Menys costura i més estudi	243
L'avi Ramon i la seva germana Ramona	257
El nostre Sinaí	270
Del Be a la Manta	288
«Xamolixe me cuixe»	305
Una selfie de família	315

EL CARRER DE LA XOCOLATA

Alguns carrers del barri de Gràcia van canviant de nom per trams. És un embolic que despista els barcelonins i fins els graciencs de tota la vida. Tothom coneix el carrer Providència, que travessa la plaça Rovira i arriba fins a Sardanya, però poca gent sap que el primer tram, entre Torrent de l'Olla i Verdi, es diu Biada. El mateix passa amb el carrer de sobre: es diu Bellver i es confon amb l'inici del carrer Martí, que travessa la plaça del Nord i continua set-cents o vuit-cents metres més enllà. Antigament s'havia dit carrer de la Llebre, perquè, segons l'explicació popular, era tan curt que una llebre el podia travessar amb un salt.

Curt i modest, ningú identificava el carrer Bellver pel nom, però sí per l'olor. Era el carrer de la xocolata. Això era abans, quan el Cola Cao es fabricava molt a prop de casa. «*Y, como verán ustedes, les voy a relatar las múltiples cualidades de este producto sin par*».

A la cantonada del carrer Bellver amb Torrent de l'Olla hi havia la Nederland, una empresa que importava cacau de Fernando Poo des dels anys vint, i el

1945 es va espavilar a través de Nutrexpa per donar sortida als excedents que venien de la colònia espanyola. La solució va ser el Cola Cao, un cacau soluble creat el 1945 que acabaria batent tots els rècords de popularitat.

Quan els camions arribaven al nostre carrer amb la matèria primera, els treballadors que descarregaven els sacs recordaven la imatge publicitària del Cola Cao, la filera de negres mig despullats que traguaven damunt del cap coves plens de fava de cacau. Jo diria avui que en el moment de buidar els camions se sentia l'olor acre del cacau pur, però no n'estic segur. No tinc cap dubte, en canvi, de les emanacions que provenien de l'interior de la fàbrica. El carrer sempre feia olor de xocolata. Alguns amics ens diuen que tenen la memòria olfactiva de la xocolata, i especialment del cacau, associada al carrer Bellver i a casa nostra.

El carrer Bellver comença a la cantonada de l'antiga Nederland i s'acaba una mica més enllà, a la confluència del carrer Verdi, que el pare i l'àvia Ventureta encara anomenaven pel nom antic de carrer de les Monges. Passa sempre i a tot arreu que els noms populars tenen més vitalitat que els oficials. Un cas ben clar en l'idiome familiar era el carrer Nou. Nou? Potser en algun moment devia ser-ho, però si aneu al petit carrer Santa Clotilde us estranyarà que algú el conegui com a Nou. És una via molt curta que comunica el carrer Sant Salvador amb Bellver, quasi perpendicular a casa nostra. Pel carrer Nou hi passàvem

cada dia quan tornàvem del col·legi i els ulls se'ns n'anaven cap a unes finestres baixes, arran de carrer. Eren els darreres de la clínica de Lourdes, relativament moderna en el seu moment, quan era gestionada per les Siervas de la Pasi3n. Aquelles finestres del carrer Nou eren les del dip3sít de cadàvers, all3 que ara en diuen la *morgue*. De tant en tant, doncs, hi havia alguna caixa de morts que no s'escapava de la morbosa curiositat infantil. Mentiria si digués que avui res no recorda aquella circumstància, perquè, ves quines casualitats, just davant per davant d'aquelles finestres, avui hi ha un estudi fotogràfic que s'ofereix com a *coworking* i que es diu exactament així, tot junt i en minúscula: cadàverexquisit.

Del carrer Nou, l'Assumpta recorda més els falciots llançant-se en picat i enlairant-se d'una revolada vertiginosa en arribar als extrems del carrer. Venint des de casa nostra, el curtíssim carrer Nou va de dret a les *hermanites*, un edifici enorme en forma de H i quasi fortificat per a persones grans. Abans se'n deia *assilo*, i ara residència, i les *hermanites* són germanetes de la mateixa manera que els *hermanos* de la Doctrina Cristiana són germans. A casa estàvem tan a prop de les *hermanites* com dels *hermanos*, el col·legi de La Salle que ocupava més de mitja illa —em costa no dir *mansana*— delimitada pels carrers Sant Salvador, Verntallat i Martí.

Nosaltres vivíem en una casa que conserva damunt de la porta una data en ferro forjat que deu ser

l'antiguitat dels dos immobles bessons: 1853. Tots dos tenen una planta baixa amb un pis independent al damunt i un jardí al darrere. Havien estat torres d'estiueig de quan Gràcia quedava lluny d'una ciutat encotillada per unes muralles que no es van començar a enderrocar fins al 1854. L'àvia Ventureta deia que a principis de segle, quan hi van anar a viure, des del terrat es veia el mar.

Jardí és una paraula massa poètica per parlar de casa nostra. La memòria familiar evocava un antic jardí que tenia al mig una font amb una arcada de pedra i un estanyol amb quatre peixos abans de convertir-se en el nostre pati, prosaic com un descampat de suburbi. No va ser fins més tard, a mesura que tots quatre ens anàvem civilitzant, que el pare va recuperar l'aire de jardí amb uns caminois de lloses i sobretot amb rosers que anava a buscar directament als roseristes Dot i Camprubí de Sant Feliu de Llobregat.

Mentre moltes famílies anaven a passar les vacances escolars en un poble, nosaltres estiuejàvem al pati. Hi passàvem hores jugant i donant guerra. La mare: «No feu tanta pols, que hi ha roba estesa!». Perquè el terra era això, terra dura que es convertia en pols i en fang. Engabiats sempre al pati, si és que es pot dir així, tot el veïnat devia estar al corrent de les nostres gatzarres. Els nois érem uns belluguets incansables, i jo, el més tabalot. L'Assumpta, per gran i per noia en minoria amb els altres tres galifardeus, la més assenyada.

El pati era la nostra palestra i també un observato-

ri, una talaia rasa, a peu pla. Des del pati vèiem els darreres de les cases, que és on es deixa veure la vida de cada dia. Veure i sentir: ràdios, converses, baralles, màquines, martells que piquen, xipolleigs de bugada, matalassers que baten llana en un terrat, dones que canten i homes que xiulen mentre feinegen. Veus i crits: «Maneliic!».

«Maneliic!». Res, com si sentís ploure. El Manelic no era gens sociable, anava a la seva mogut per un esperit llibertari que el feia estar dies sense donar senyals de vida fins que de cop i volta tornava com si res. Potser perquè tenia gana o perquè trobava a faltar les moixaines de la senyora Anita.

El pati era un nus de comunicacions. Per parlar —per *interlocutar*, com es diu ara— amb els Sendrós, el pare sortia al pati, es ficava dos dits a la boca i emetia un raig d'aire poderós que produïa un so fort, estrident, que semblava modular la paraula clau allargasant-la pel mig: Jaimiito! Era un senyal infal·lible perquè el senyor Jaume Sendrós sortís a la finestra del segon pis de la casa del costat. No puc imaginar-me'l de cap altra manera que no sigui amb samarreta imperi, la preceptiva indumentària d'estar per casa dels homes quan feia bo. Les dones, sempre amb bata o davantal. I nosaltres quatre, sempre amb bata per casa. Era el nostre uniforme de campanya.

En Jaume Sendrós i el pare s'estimaven com germans. Si penso en ell, només em venen al cap paraules com bonhomia, senzillesa de cor i honradesa. L'hon-

radesa ha desaparegut, ara només es parla d'honestedat per influència de l'anglès *honest, honesty, honestly* mal traduït en lloc de *sincer, sinceritat, sincerament*. Abans l'honestedat es referia sobretot a la decència i la puresa sexual, i l'honradesa s'assimilava més a la bona fe, la rectitud, la lleialtat.

En Jaume Sendrós, la seva dona Carmeta i la filla Aurora eren veïns dels d'abans, quan les cases formaven una xarxa natural de socialització en què demanar i deixar eren moneda corrent. Se'ns han acabat els sobres de litines. Et torno la geladora. No teniu pas una cassola grossa? M'he quedat sense midó per planxar. Agafeu pomes del ciri, que ens n'han portat un cistell ple.

Ens delíem per anar a cals Sendrós. La primera atracció era l'escala. Com era habitual aleshores, havies de trucar amb el picaporta amb el nombre de cops convingut segons de quin pis es tractava i rematant-ho amb el repicó final. Treien el cap pel balcó per veure qui trucava i de seguida accionaven el porter automàtic, que consistia a estirar una corda prima que baixava per l'ull de l'escala i que, amb un sistema de corrioles, anava unit a la balda de la porta del carrer. Senzill, ràpid i eficaç: cordill amunt i porta oberta automàticament.

A cals Sendrós ens entreteníem amb dos tresors que cap altre nen o nena tenia al seu abast: botons i bitllets de tren. La senyora Carmeta tenia una capsa de llauna plena de botons de tota mena, alguns dels

quals eren daurats i tenien la imatge en relleu d'un tren. Als nostres ulls infantils eren com les medalles que les jerarquies llüïen a la pitrera. Aquells botons excepcionals tenien una explicació: en Jaume Sendrós treballava als trens de Sarrià, feia el torn de vespre-nit a les taquilles de l'estació de Sant Gervasi, a l'edicle que —miracle!— es conserva dempeus a la plaça Molina. Mentre escric aquestes línies veig en Jaume Sendrós sortint de casa a mitja tarda, caminant amb l'esquena mig torta i portant el cistelló de vímet que contenia la vianda que la senyora Carmeta li havia preparat perquè sopés a la feina.

Els bitllets del tren de Sarrià eren de cartró i n'hi havia de dues menes. La majoria duïen el codi de lletres i números imprès en color verd. Eren els senzills, els de tercera classe. Els bitllets estampats amb vermell tenien per a nosaltres un valor incalculable perquè eren escassos. Eren els de segona, que donaven dret a seure als seients de vellut, mentre que els dels vagons de tercera eren de fusta. L'Assumpta hi trobava un altre tresor, a cals Sendrós. Allà podia llegir tebeos per a nenes que compraven a l'Aurora i que es deïen *Sissí*, *Alicia*, *Florita* i *Cuentos de Azucena*. L'Assumpta, que va néixer amb ànima d'artista, es fixava sobretot en els dibuixos.

El 16 i el 25 de juliol, Mare de Déu del Carme i Sant Jaume, eren dies assenyalats a cals Sendrós. Sobretot el 16. A la tarda pujàvem a felicitar la senyora Carmeta i coincidíem amb altres persones que venien

a fer el mateix. Era una *house party* que reunia les *celebrities* de la família i el veïnat en un acte social pla-ner, cordial, amb les galetes i la mistela o vi ranci de rigor per obsequiar els convidats. Servits potser per l'Aurora, la filla, que sempre ens va tractar amb molt d'afecte. Al cap dels anys, molts, ens hem vist algunes vegades i sempre li he transmès el gran record que els quatre germans tenim de la família Sendrós.

Com que els Sendrós vivien en un segon pis, des de casa seva es tenia una vista zenital dels patis interiors. Era divertit veure el nostre pati des de les altu-res. En canvi, feia basarda mirar a sota mateix de la finca, a la tètrica eixida de la ca la Maria, una dona vella i descurada, una mena de bruixa que no es dei-xava veure gaire. El seu pati era petit, fosc, humit i feréstec, encofurnat entre parets altes i amb piles de material d'obra abandonat i ple de males herbes. Les rates s'havien ensenyorit d'aquell llòbrec palau de l'abandó i s'hi passejaven orgulloses de la seva repug-nància.

«Maneliic!».

Com a nus de comunicacions, el pati era també l'estació inferior del *shuttle* que ens unia amb els ger-mans Franco. Vivien al carrer Verdi, però salvàvem la distància gràcies a la vagoneta *high tech* que comuni-cava la seva terrassa amb el nostre pati. Era una ciste-lla que fèiem anar i venir amb un cordill que, passant per damunt d'uns quants patis, ens permetia inter-canviar tebeos, cromos i altres joies. Nosaltres expor-

tàvem, em sembla, els àlbums de Disney que ens comprava el pare i importàvem sobretot els fascicles del *Capitán Trueno*, que comprava religiosament cada setmana el Francesc. De fet, en Francesc Franco és a hores d'ara el principal expert i colleccionista del *Capitán Trueno*. Ho sap tot i ho té tot d'aquell heroi que ens va entretenir la infantesa sense que mai ens haguéssim gastat ni una pesseta per llegir-lo.

«Maneliic!».

Més enllà de cals Sendrós hi vivia la senyora Lola. Era una dona revinguda que parlava com si s'ofegués perquè no respirava entre frase i frase. S'anava posant vermella, se li escanyava la veu i semblava que d'un moment a l'altre es desinflaria com quan es punxa una pilota de platja. Tenia molt caràcter, la senyora Lola. Explicava que quan s'anava a confessar deixava plantat el capellà si no li deia el que ella volia sentir i se'n buscava un altre de més convenient. Era tripaire, tenia una parada al mercat de la Llibertat, a prop de Gal·la Placídia, que per a nosaltres era la plaça Gran. La mare anava sempre al mercat de Santa Isabel, avui mercat de l'Abaceria, però la tripa la comprava a la senyora Lola. Li tenia confiança perquè era netíssima i en aquell temps la tripa no es venia, com ara, rentada com amb lleixiu.

A més a més dels camions que portaven el cacau a la Nederland, uns altres camions freqüentaven el carrer Bellver. Duien bous, vedelles i toros escorxats i partits pel mig a cal Joan dels Bous, el marit de la se-

nyora Lola, que era majorista de carn. Uns homes que es cobrien amb sacs d'arpillera com caputxes llargues es carregaven a l'esquena unes peces descomunals. De tant en tant arribaven els caps dels toros que havien toreat el dia anterior a Barcelona. Els ficaven en uns coves amples i fondos. La imatge que en tinc és la de grans caps banyuts amb els ulls oberts i envoltats de mosques.

Com que netejaven contínuament el local amb el raig d'unes mànegues —em costa no dir *mangueres*—, el Joan dels Bous anava sempre amb un davantal d'hule i uns esclops de fusta. Era un home cepat, d'una veu rogallosa acostumada a donar ordres. Era malparlat, cosa que a casa estava molt mal vista. Rarament se sentia un renec a casa nostra. Les poques vegades que el pare havia dit «collons» —en realitat no acabava la paraula, es quedava a la meitat: «coll...»— afegia a guisa de jaculatòria: «Senyor Pare, perdoneu-me».

Quan nosaltres érem bastant petits, la senyora Lola ens feia Reis. Una coseta per a cadascun, com ara cotxes de llauna que anaven amb corda. A nosaltres se'ns feia estrany recollir aquells Reis, perquè la relació amb la senyora Lola era correcta i de bon veïnatge, però ni de lluny comparable amb la dels Sendrós. Però als pares encara se'ls feia més estrany. S'adonaven que allò era una obra de caritat. Com que a cal Joan dels Bous tenien quartos, els Reis portaven als seus nets joguines grosses, bones i cares. Però, com a

bona cristiana, la senyora Lola no s'oblidava dels pobres. La mare se sentia humiliada.

«Maneliiii!».

Els nens noten de seguida si els grans són amics o poc amics de la canalla. La senyora Anita era dels primers. Vivia paret per paret de casa nostra. Una tàpia no gaire alta separava els dos patis. Si t'enfilaves podies veure el de l'altra banda, més ben enjardinat que el nostre, que només tenia plantes a les vores. A ca la senyora Anita el terra estava cobert de palets de riu, hi havia uns quants arbres i un roser de pitiminí arran de casa nostra. Havíem tingut un llorer —*llaurer*, dèiem— enorme, i un nesprer que va créixer espontàniament, per algun pinyol llançat per nosaltres. Això sí, emparats per l'ombra del quarto d'allà baix, els liris d'aigua creixien ufanosos i quan arribava el maig podíem portar al col·legi liris de quilòmetre zero per al Mes de Maria.

La senyora Anita vivia sola. Era feïnera, baixeta i viuda. Deien que el seu home s'havia mort per un petard que li havia esclatat a les mans. La pobra dona ho passava molt malament quan celebràvem les revetlles de Sant Joan amb lluminàries i espetecs de pólvora.

Els pares sempre van tenir una relació cordial amb la senyora Anita, però sospitem que els separava algun intangible que atribuïm a raons religioses. Mentre a casa eren catòlics integerrims —però no integristes—, misaïres, si es vol dir així, a la senyora Anita no li recordem cap detall pietós. Tampoc cap estirabot anticlerical. Ves

a saber si tenia un passat republicà d'arrel laica. Vam trigar molts anys a saber que no anar a missa, no batejar els fills i no arrenglar-se a les processons amb un ciri a la mà havia estat una opció legítima i associada a fortes conviccions ideològiques d'esquerres.

Observar el pati-jardí de la senyora Anita era abocar-se al misteri de la casa dels altres. De tant en tant es presentava l'ocasió de ficar-se al cor del misteri. Quan la senyora Anita no podia entrar a casa seva perquè s'havia deixat la clau, trucava a casa i ens demanava que saltéssim la paret del pati i li obríssim per dins la porta del carrer. Generalment ho feia jo. Ser el gran dels nois em donava privilegis com aquest. No era el mateix saltar a casa de la senyora Anita per recollir una pilota que se'ns hi havia penjat, cosa que havíem fet molt poques vegades, que recórrer tota la casa de cap a cap, amb la consciència de penetrar en una intimitat vedada a la tafaeria. No recordo que hi hagués res d'estrany, en aquella casa tan fosca com la nostra perquè també era una planta baixa, agençada amb un gust antiquat i potser presidida per records. Quan jo obria el portal em sentia com un audaç heroi de pel·lícula que allibera un presoner.

Com a nus de comunicacions, el pati era també una plataforma de *music sharing*. Dit així sembla qui sap què, però la realitat era aquesta: la senyora Anita tenia la ràdio engegada quasi sempre i des de casa se sentien tots els programes i tots els anuncis, sobretot els de la Sociedad Española de Radiodifusión, EAJ1,

Ràdio Barcelona, actual Cadena SER. L'acció recíproca era la música del nostre tocadiscos. Si mai posàvem *Cançó d'amor i de guerra*, la senyora Anita demanava al pare: «Ramon, podries posar-ho més fort?». Així, l'emotiva sarsuela catalana que té una mica de tot —amor, humor, tragèdia, melangia, pena i felicitat— sortia del menjador de casa, travessava la galeria, s'escampava pel pati, saltava la tàpia i penetrava en l'ànima de la senyora Anita, que escoltava amb una unció mística. Ves a saber quins records li despertaven la joiosa sardana —*Dolça terra, jo t'estimo*—, la tristesa de l'avi Castellet —*Caminant pel món va el vell pastor*—, l'evocació nostàlgica del Canigó —*Pirineu, tes blanques comes*— i els amors d'Eloi Francina.

Ja està? Ja ho he dit tot de la senyora Anita? No! Els meus germans no em perdonarien que no parlés del *TBO*. Cada setmana la senyora Anita comprava el *TBO* i ens el passava a nosaltres. No recordo si era el dimecres o el dijous, sempre al migdia, que el deixava darrere de la porta del carrer, gruixuda com si protegís l'entrada d'un castell. I, pensant en l'Assumpta, durant una època afegia al *TBO* un exemplar de *Florita*, una revista per a noies amb una protagonista de casa bona que tenia electrodomèstics, feia esport i viatjava. L'estil de vida de la *Florita* contrastava amb la dura realitat de la dona espanyola de la postguerra.

Com que coneixíem el dia i l'hora en què la senyora Anita dipositava el *TBO*, estàvem pendants del grinyol de la porta del carrer per precipitar-nos a recollir

la preciosa donació. La família Ulises, Melitón Pérez, el professor Franz de Copenhague, Josechu el Vasco i els nàufrags de Josep Coll ens van acompanyar durant tota la infantesa.

De la mateixa manera que el pare tenia un xiulet característic per cridar en Jaume Sendrós, la senyora Anita reclamava la nostra atenció amb un inconfusible «na-nos!» en què la segona síl·laba era una octava més alta. «Na-nos!» no era un crit de guerra sinó de pau, d'amistat, d'aquell afecte que es queda gravat al cor per sempre. Un crit ben diferent d'aquell altre: «Maneliic!».

La senyora Anita sempre havia tingut gossos. En recordem alguns noms: Pitiminí, Negre, Xocolata, Wolf i Currita, una gosseta insípida sense res d'especial. Qui tenia personalitat era el Manelic, un gat gris, esquerp i aventurer. La mestressa s'esgargamellava en va: «Maneliic! Maneliic!». Però el gat tornava quan li donava la gana després d'haver-se-la campat sol o en companyia. S'afegia a la gatada comunal que rondava pels patis, terrasses i teulades fent concerts de miols i també, afortunadament, caçant ratolins.

Als pobles i ciutats es col·loquen plaques d'homenatge a personalitats que van néixer aquí, que van viure aquí, que aquí van fer això o allò altre. Nosaltres al carrer Bellver de la nostra memòria n'hi tenim dues, de plaques, dedicades a la família Sendrós i a la senyora Anita amb aquesta llegenda comuna a totes dues: «Ens van fer feliços quan érem petits».